

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНА ПРАКТИКА

Сьогодні очевидно, що розбудова громадянського суспільства в Україні є ключовою сферою для ефективного вирішення широкого кола питань політичного і соціально-економічного розвитку нашої країни.

Процес наукового осмислення проблем громадянського суспільства в Україні має вагомий результати, але, поки що їх вплив на відповідний процес є недостатнім. Дійсний стан громадянського суспільства вимагає негайних і корінних змін ролі сучасної держави, підвищення дієвості профспілкового руху та модернізації партійної системи. При цьому, головний напрямок реформування пов'язаний з подоланням повного державного контролю за діяльністю інститутів громадянського суспільства та якісному оновленні «громадянської еліти».

Ключові слова: громадянські права; громадянське суспільство; професійні спілки; профспілковий рух; партії; самоврядування; самоорганізація; соціальний діалог.

У Конституції України та відповідних Законах записані положення про місцеве самоврядування. Там вказано, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [7].

Наявність відповідного Закону та положень Конституції вказують на те, що на сьогодні юридичне право самоврядування є у громадян України.

А чи є значуща здатність чисельних громад бути самоврядними? Це питання вимагає окремого аналізу. І якщо, в його результаті, стане очевидним, що ця здатність має обмеження, треба визначитися з тим, які слід зробити кроки для того, щоб суспільство виявляло цю здатність.

На сьогодні існує достатня кількість наукових праць українських дослідників, які торкаються різних сторін феномену громадянського суспільства. Серед них, найбільш вагомими виглядають дослідження М. Бойчука [2], Г. Зеленько [3], А. Карася [4], А. Колодій [5], В. Медведчука [6], та ін.

Особливо слід відзначити ґрунтовний підхід до вивчення проблем розвитку громадянського суспільства в Україні в колективних наукових дослідженнях Українського незалежного центру політичних досліджень під керівництвом М. Лациби [8] та Міжнародного фонду «Відродження», Інституту ліберального суспільства, Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України за редакцією А. Єрмоленко [1].

Але, не дивлячись на детальний опис в наукових працях багатьох сторін становлення громадянського суспільства в Україні, сьогодні продовжує привертати увагу науковців саме практика розбудови сучасної держави і суспільства. Ці аспекти актуалізують увагу до поточного процесу еволюції громадянського су-

спільства в Україні та дозволяють виявити здатність його учасників забезпечити йому перспективу.

Досвід показує, що така здатність, як правило, забезпечується певною усвідомленою потребою. В період визрівання і становлення громадянського суспільства в Західній Європі частина відомих мислителів підкреслювали важливість для пересічних громадян набуття вміння взаємодіяти і здатності консолідуватися для реалізації досягнення публічних устремлінь, задоволення власних інтересів. Нам сьогодні може здаватися, що ми вміємо взаємодіяти і «товаришувати», але життя показує, що часто це не так.

Самі ці поняття достатньо складні та багатогранні. Наприклад, що значить вміти спільно діяти, самоорганізовуватись? У першу чергу, це означає – вміти усвідомлювати спільний інтерес, розуміти його та приймати спільні рішення задля їх задоволення та втілення в життя. На практиці це означає, не тільки вимагати від когось піклування, а діяти самостійно і консолідовано, дуже часто без державної участі.

Сьогодні не треба довго шукати приклади, для того щоб побачити, що більшість підходів, які культивуються при вирішенні публічних питань повернуті своїм обличчям до держави. Основна частина цих устремлінь – це сподівання на те, що їх задовольнить держава.

Крім того, як правило, це недостатньо чітко усвідомленні вимоги. Частіше всього, мова йде не про вимоги того, щоб держава, якимсь чином, зробила б кроки, які змінювали б умови, а скоріше щоб вона щось вирішила, профінансувала, забезпечила і т. д. Така ситуація знаходить своє підтвердження при розгляді механізмів функціонування сучасних українських органів місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування – це фактично фундамент громадянського суспільства тому, що саме місцеве самоврядування знаходить свій вираз у самоорганізу-

ючій, самодіючій здатності суспільства. Як вже зазначалося, в нашій країні самоврядування за Конституцією України існує, але по факту – у нас його немає. З цього приводу можна вести дискусію, але всі місцеві громади, що сьогодні існують, в матеріальному відношенні, фінансовому, в першу чергу, інколи на 60–70 %, а є і такі громади, які на всі 90 % повністю залежать від державного фінансування. Тобто від того, як вони будуть забезпечені державними коштами.

Можна вести мову про те, що це їхні кошти, але тим не менш, розпорядником цих коштів є держава. Якщо держава їх надає, то відповідно, наполягає на тому інтересі, який вона має. Фактично, лише цей факт, дає підставу стверджувати, що більшість існуючих органів місцевого самоврядування, на сьогодні, значною мірою, одержавлені. Це свідчить про те, що такі органи по формі є самоврядуванням, а по суті ними не є.

Сьогодні треба зрозуміти, що для дійсного, реального самоврядування треба мати здатність і треба мати прагнення самостійності. Крім того, треба усвідомити, яким чином можна забезпечити умови стимулювання самоврядних устремлінь членів громад.

Найбільша проблема тут полягає не в матеріальних, або фінансових питаннях, а в актуалізації цих речей, виявленні потреби людей в самоврядуванні і самодіяльності. Досвід показує, що відсутність запиту на самостійність з боку членів громади неможна подолати ініціативами «зверху», а тим більше неможна запровадити ці речі директивно. В такому випадку, це може бути таке «насліддя», яке впаде на ґрунт, а проростати не буде.

Ми можемо побачити, що, зрештою, саме така діяльність і здатність самоврядуватися, забезпечила сучасний рівень розвитку західних суспільств, які досягли високого рівня розвитку громадянського суспільства.

Англійські ліберали кінця XVIII–XIX ст. вказували на те, що з їхньої точки зору, громадянське суспільство, в першу чергу, себе усвідомило у вигляді нації. Приводить для цього приклад того, як це відбувалось у Франції в період Великої революції кінця XVIII ст., коли відбувалися події, які фактично змінили цю країну у своїй суті. У цей час, фактично відбулось народження громадянського суспільства сучасного зразка.

На передодні революції королем були скликані Генеральні штати, а це були збори в яких були представники всіх трьох станів: духовенства, дворянства і представники міських громад – нова буржуазія. Коли відбувалися засідання Генеральних штатів, король підняв питання про підвищення податків в країні головним чином за рахунок мілкої і середньої буржуазії. Їх представники, які брали участь у цих зборах, крім того, що не хотіли сплачувати несправедливі податки, прагнули свободи і рівності в суспільстві. Тому оголосили себе Національними зборами, сказали, що вони нікуди не підуть, і почали приймати тільки ті рішення, що відповідали їх інтересам. Від імені цих зборів королю відрубали голову і назавжди продемонстрували свою здатність власними руками вирішувати власну долю.

Це був приклад першої трансформації старого старого суспільства у нове – безстанове і громадянське. Перше, що було зроблено після перемоги революції, це проголошення всіх рівними громадянами. На сьогоднішній день, рівність здається цілком природною річчю, але історія показала, що це, саме по собі, дуже важлива умова розвитку громадянського суспільства.

При цьому, важливо не просто задекларувати, важливо забезпечити реальну, дійсну рівність. Українське суспільство унормоване як суспільство рівноправних громадян, але ще сьогодні можна спостерігати певні і постійні відхилення, які демонструють намагання окремих представників суспільства мати особливий статус.

З цього приводу актуальне питання – чи повинні депутати мати недоторканість? Існують різні думки з цього приводу. Якщо підійти з базової точки зору, то безумовно ні, оскільки всі повинні бути рівними перед законом. У захисті своїх прав мають однакову потребу всі громадяни, а тому і гарантії їхньої безпеки повинні бути забезпечені в однаковій мірі. Це першооснова розвитку громадянського суспільства. Відсутність такої рівності є свідченням того, що це суспільство не може бути громадянським.

В Україні, можна сказати, є особливий досвід та своя історія цього становлення. Перша особливість пов'язана з тим, що ці процеси відбуваються на українських землях дещо пізніше і довше ніж на згаданих вище територіях. Це важлива обставина і ми повинні на неї зважати, тому що ми часто хочемо багато змін і негайно. Хочемо їх провадити з сьогоднішнього дня на завтрашній. Але треба зрозуміти, що існує багато речей, яких запровадити не можна, їх можна тільки своїм розвитком забезпечити, або дійти до цього розуміння як певної природи.

У першу чергу, мова йде про те, що людина повинна відчувати жагу до волі. Такий стан повинен бути цілком природним для більшості громадян. Запитайте будь-яку людину «Ти хочеш бути вільним, чи ні?», вона безумовно скаже, що хоче бути вільною і не хоче бути залежною. Але, якщо проаналізувати поведінку великих груп населення, а інколи і тієї ж самої окремої людини, можна дійти висновку, що значна частина нашого суспільства, поки що, ностальгує за залежністю.

Багато людей ще мріють про певний стан, коли вони, як працівники, будуть отримувати вказівки від своїх господарів. Це зрозуміла модель поведінки, а бути вільним підприємцем і співробітником набагато складніше і відповідальніше. Слід зазначити що, коли людина залежна – у неї є переваги над вільною, вона не має прав, але має певні гарантії (три рази на день її будуть годувати), а вільну людину ніхто не обіцяє годувати. Якщо ти вільний, то це твоя справа, ти можеш задовольнити свої потреби безмірно в більшій ступені ніж залежні працівники, але й можеш залишитися без їжі.

Тому ключовим питання сучасної практики становлення громадянського суспільства в Україні це наявність неподоланого прагнення волі. Українським громадянам треба раз і назавжди відмовитись від

якихсь сподівань на те, що хтось їх буде робити щасливими.

З цього приводу, можна згадати певну модель поведінки значної частини суспільства, яка склалася за довгий час історичного розвитку і соціальної боротьби українського суспільства. Наприклад, коли відбувалися потужні селянські повстання на території України проти своїх гнобителів, значна частина суспільства вела боротьбу не за свободу, а за «доброто правителя». У цей час і був вироблений цей синдром «доброто царя», який і сьогодні для частини суспільства є визначальним в їх публічній поведінці.

Очікування доброго керівника, президента, прем'єр-міністра, який зранку до ночі, не покладаючи рук буде працювати задля блага своїх підданих є марними. Може колись і з'явиться подібний зразок, але таке явище дуже рідко буває. З різного приводу, інколи можна почути, що ми очікуємо «свого» Вацлава Гавела, або Джорджа Вашингтона. Кожного разу, коли очікування не справджуються, то настає певне розчарування, після чого настає фаза нового очікування. Приблизно саме така модель поведінки є характерною для частини громадян сучасного українського суспільства.

Треба зламати такий підхід. Це, багато в чому, пов'язано з станом суспільної свідомості, певним ціннісним рядом, який ми культивуємо. У зв'язку з цим, перед нашим суспільством постає кілька напрямків розвитку громадянського суспільства, які на сьогоднішній день займають центральну позицію і здатні вплинути взагалі на весь розвиток і держави, і всього суспільства.

По-перше, треба звернути увагу, на необхідні кроки, які повинні бути усвідомлені і здійснені політичним класом. Вони стосуються культивування держави, яка була б надзвичайно дружньою до суспільства, обслуговувала його, хотіла б надавати йому послуги і зручності. Сьогодні, інколи можна бачити певні підтвердження розуміння необхідності саме таких кроків.

Одна з головних місій сучасної держави – не тиснути на громадян та пригнічувати їх, а гарантувати їм безпеку, надавати підтримку і захист. Досягнення стану за якого правоохоронні органи еволюціонують в напрямку перетворення на дружню для громадян структуру сьогодні очевидні. Треба зміцнити тенденцію до перетворення судових і правоохоронних органів на центри по забезпеченню прав і гарантій безпеки громадян, реалізацію завдань бути чесним арбітром, забезпечити чесний суд. Саме такого роду трансформація здатна надати величезний поштовх для підвищення самоорганізації і виявлення ініціативи та творчої енергії сучасних громадян нашого суспільства.

Чому західні суспільства в матеріальному відношенні є достатньо заможними? Тому, що вони в своєму розвитку спираються не тільки на природні ресурси, які закладені в землі та подаровані природою, а тому, що вони живляться величезною енергією людської ініціативи, людських прагнень, устремлень, які вирішують, або прагнуть задовольняти приватні інтереси і, в цілому, роблять суспільство успішним, заможним, багатим і таким, яке є привабливим для життя, де люди відчувають себе щасливими, захищеними. Це надзвичайно важливо.

Постає питання: чи можуть якимось самі громадяни впливати на цей процес? Звісно можуть. Але, поки громадянське суспільство знаходиться на початковій стадії, його ресурси обмежені і воно потребує підтримки саме такої держави, яка є партнером.

На сьогодні, громадянське суспільство в Україні спрямовано, головним чином, на боротьбу не за те, щоб домогтися умови реалізації широкого спектру своїх прав. Для значної частини громадських організацій сьогодні характерно намагання змусити владу задовольняти їх інтереси без участі самих громадян. Це помилковий підхід, який слід подолати. Ми сьогодні, спостерігаючи діяльність чисельних волонтерських організацій, маємо значну кількість прикладів коли значна частина громадян обирають інший шлях.

Громадянське суспільство ніколи не претендувало і не повинно претендувати на усунення та подолання держави, бо їй відведена надзвичайно вагома роль у суспільстві. Питання лише в тому, що ця держава повинна кардинально змінити свій характер, який притаманний традиційному суспільству. Це такий двоєдиний процес коли громадянське суспільство як формування громадян, впливає на державну політику, яка в свою чергу повністю відповідає інтересам цього суспільства.

З одного боку, свідомі очільники держави повинні прагнути до цього, намагатися перебудувати державний бюрократичний апарат. Сьогодні необхідні зміни, які обумовлені завданням – побудувати заможну державу, яка забезпечує своїм громадянам безпеку і соціальний захист. Державна політика повинна бути спрямована на впорядкування відносин у публічній сфері. Встановити і гарантувати правопорядок у тій сфері, яка стосується загальних відносин та інтересів, регулювати лише ті питання, які стосуються широкого загалу.

Існує думка про те, що «традиційна держава» відрізняється від сучасної тим, що довгий час основним принципом для неї було гасло – спільно живемо, спільно відповідаємо, а принцип сучасної держави це – «держава нічний вартувий», яка охороняє суспільство і слугує йому.

При цьому, іншою стороною процесу становлення громадянського суспільства є питання про стан політичних партій та партійної системи в Україні. Адже політичні партії виступають, чи не найважливішими складовими громадянського суспільства. У нас їх багато, вони різні. Але дуже мало політичних партій, які на сьогоднішній день є реальними політичними партіями. Реальними в тому розумінні, які брали б на себе функцію трансляції інтересів, які існують в суспільстві. Можна твердити, що такого, поки що, не існує.

Сучасні політичні партії дуже подібні одна одній. Часто носять декоративний, штучний, а інколи і прикладний характер. Зрозуміло, що такий стан потребує кардинальних змін. Але директивно це зробити не можна, потребу у цьому повинні відчути самі громадяни. За деякими даними більше вісімдесяти відсотків українських громадян не беруть участь у роботі будь-яких громадських організацій, а тим більше в політичних партіях. При цьому, деякі партії декларують, що вони мають по 2 мільйони членів. Зрозуміло, що це профанація, деякі члени партій навіть не знають, що вони є членами цих партій.

Нам треба повернутися до нормального стану, коли громадяни будуть відчувати, що та чи інша політична сила здатна представити їх інтерес. При чому, самим громадян треба навчитися правильно визначати свій інтерес. Поки що, взаємовідносини політичних партій і громадян орієнтовані на маніпулювання, шляхом використання популістських ідей. Самі громадяни, часто не виявляють здатності співставляти власні інтереси з політичними програмами різних політичних партій. Тому, сьогодні вистачає бажаючих «підказати» їм чого вони повинні хотіти. У такій ситуації, існує тільки один шлях подолання існуючого стану речей – це розвиток суспільної свідомості, підвищення політичної культури широкого загалу, що в свою чергу є умовою набуття здатності представляти та реалізовувати інтереси громадян, які відбивають їх реальні потреби в публічній царині.

Крім того, особливе значення для становлення громадянського суспільства в Україні і якісного представництва інтересів громадян на вищому державному рівні має питання про стан профспілкового руху в нашій країні. Саме профспілкові організації є певним відображенням характеру професійних відносин у суспільстві.

Важко сьогодні отримати достовірні відомості про кількісний склад профспілкових організацій, але навіть за приблизними даними у нас нараховується декілька десятків тисяч профспілкових організацій. За невеликим виключенням, більшість з них існують на край формальній основі.

Абсолютна більшість профспілкових об'єднань, на всіх рівнях, не мають реальної самостійності і впливовості. Іншими словами, більшість сучасних профспілок практично не існують. Як члени партії, не знають що вони члени партії, так члени профспілкових організацій практично не відчувають і не пам'ятають того, що вони є членами таких організацій.

Більше того, коли працівники не хочуть марно витрачати частину своїх коштів сплачуючи членські внески, які з них збирають, як і всі інші податки, то у них виникає певна проблема щоб розірвати відносини з профспілковою організацією. Парадоксально, але керівники організацій і установ, які практично повністю сьогодні контролюють більшість профспілок здійснюють примусові заходи по збереженню членства таких профспілок шляхом погроз за «самовільний вихід». Для таких керівників, профспілкова організація це підрозділ підприємства, яким вони керують, а кошти профспілкової організації це їх кошти і саме вони визначають як їх слід використовувати.

Нинішній стан профспілкового руху, показує те, що кардинальна зміна ситуації в цій сфері займає ключове місце в процесі розбудови громадянського суспільства. Це місце має рівнозначну роль з вищезначеними проблемами формування сучасної партійної системи та перебуваю до самої держави.

Абсолютна більшість профспілок контрольовані зверху, вони не мають реального зв'язку з інтересами людей, не мають здатності і не можуть це робити.

Вони, у своїй основі, сьогодні поставлені в такі умови, коли при збереженні існуючого стану ніколи цього робити не зможуть.

Колись Л. Брежнев ще в 70-х роках ХХ ст. казав, що голови профспілкових організацій займаються тим, що «танцюють краков'як під ручку зі своїм керівником». Усе це продовжується до сьогоднішнього дня. У середньовічних містах, які здобували собі свободу від своїх феодалів, в першу чергу, були розвинуті професійні об'єднання. У них були розвинуті цехові організації, всі жителі міста поділялися за професіями. Але об'єднавшись професійно, громадяни крім своїх професійних інтересів, активно займалися організацією освіти, культури, здоров'я, благодійною діяльністю.

Сьогодні в публічному дискурсі дуже рідко піднімається питання про стан профспілкового руху. Це питання, нажаль, фактично не актуалізовано на сьогоднішній день. Це дуже важлива сфера професійних стосунків, і саме в цій сфері вирішуються всі найважливіші соціально-економічні питання і найбільш вагомі питання кожного працівника.

Сьогодні коли в громаді, на підприємствах і установах виникає складна проблема – вони конфліктують. Абсолютно очевидно, що в нашому суспільстві не склалося цивілізованого механізму представлення і узгодження інтересів, подолання конфліктних ситуацій. Як і раніше, протиріччя загаяються в глибину, працівників різними шляхами примушують мовчати і терпіти. А це означає, що в сучасних профспілок не існує необхідних механізмів узгодження інтересів між працівниками, роботодавцями і державою. Цей процес вже давно в наукових працях отримав назву «соціального діалогу», але і сьогодні він практично не ведеться.

Можна ще дуже багато вести мову про різні аспекти становлення громадянського суспільства в нашій країні, оскільки це дуже складна і багатогранна тема і проблема. Мабуть, і не існує в цьому питанні універсальних рецептів, які визначають єдино можливі варіанти для вирішення зазначених проблем.

Зазначені аспекти є достатньо складними в силу того, що громадянське суспільство є надзвичайно багатограним і динамічним феноменом. Воно є всепроникним, і тому в окремій статті важко розгорнуто всі сторони цього процесу. Але найбільш важливі аспекти ми розглянули. Хотілося щоб те, про що зазначалося, знайшло розуміння в суспільстві.

Кожен громадянин зацікавлений у тому, щоб наша країна, наше суспільство ставало в ряд найкращих суспільств країн світу. У нас все для цього є, ресурси, талановиті і наполегливі громадяни. Нам треба працювати в цьому напрямку, захотіти, навчитись і зробити.

Ми сьогодні стоїмо на правильному шляху побудови громадянського суспільства. Ця дорога нас неминує приведе до мети, яку ми на маємо сьогодні – це заможне, демократичне суспільство в якому громадяни себе почувають господарями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білий О. Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови / [Білий О., Богачов А., Вішке М. та ін.; Міжнародний фонд «Відродження»; Інститут ліберального суспільства; Інститут філософії ім. Григорія Сковороди НАН України; Українське феноменологічне товариство] / А. Єрмоленко (відп. ред.) – К., 2007. – 317 с.
2. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії / М. А. Бойчук. – К.: Атлант ЮЕМСІ, 2007. – 207 с.
3. Зеленько Г. І. Політична матриця громадянського суспільства: досвід країн Вишеградської групи та України / Г. І. Зеленько. – К.: Знання, 2007. – 336 с.
4. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях та некласичних інтерпретаціях: [монографія] / А. Карась. – Київ; Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 520 с.
5. Колодій А. Концепція громадянського суспільства: проблема узгодженості теоретичних підходів та емпіричних моделей / А. Колодій // Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центрально-східноєвропейський досвід [за ред. А. Карася]. – Львів, 1999. – С. 21–38.
6. Медведчук В. Громадянське суспільство як фундаментальна основа демократичного розвитку України / В. Медведчук // Право України. – 2014. – № 4. – С. 26–35.
7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24.
8. Як організувати державну політику сприяння розвитку громадянського суспільства / [М. В. Лациба, О. С. Хмара, А. О. Красносільська та ін.]; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2011. – 224 с.

М. С. Иванов, Черноморский государственный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ПРОБЛЕМЫ СТАНОВЛЕНИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННАЯ ПРАКТИКА

Сегодня очевидно, что развитие гражданского общества в Украине является ключевой сферой для эффективного решения широкого круга вопросов политического и социально-экономического развития нашей страны.

Процесс научного осмысления проблем гражданского общества в Украине имеет весомые результаты, но, пока его влияние на соответствующий процесс недостаточен. Важными аспектами остаются вопросы правильного понимания сущности гражданского общества и его природы. Без этого понимания невозможно выработать объективного восприятия реальных перспектив современных трансформаций. Это также важно для предотвращения вульгарного понимания процесса естественного развития гражданского общества.

Можно утверждать, что единственно правильного, однозначного понимания феномена «гражданского общества» не существует. Это усложняет его изучение и характеристику. Но, при этом, следует пытаться найти со всей сумы наиболее взвешенную, понятную и достоверную формулу, которая даст нам возможность объективно характеризовать это сложное и многогранное явление.

Обязательным условием правильного понимания гражданского общества есть его понимание как определенной культурно-исторической стадии развития цивилизации, для которой характерным есть доминирование самоорганизованных и самоуправляемых структур в процессе их взаимодействия с государством.

Ясное понимание природы гражданского общества и осмысление исторических условий его развития должно помочь более точно начертить главные направления возможных шагов со стороны, как государства, так и общественности.

Истинное положение гражданского общества требует немедленных и коренных изменений роли современного государства, повышения действенности профсоюзного движения и модернизации партийной системы. При этом, главное направление реформирования связано с преодолением полного государственного контроля за деятельностью институтов гражданского общества и качественным обновлением «гражданской элиты».

Ключевые слова: гражданские права; гражданское общество; профессиональные союзы; профсоюзное движение; партии; самоуправления; самоорганизация; социальный диалог.

М. Ivanov, Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, Ukraine

ISSUES OF CIVIL SOCIETY FORMATION IN UKRAINE: MODERN TRENDS

It is obvious today that the development of civil society in Ukraine is a key area to solve effectively a wide range of political and socio-economic issues of our country development.

The process of scientific understanding of the problems of civil society in Ukraine has tangible results, but still its influence on this process is not sufficient. The important aspects are questions of correct understanding of civil society and the essence of its nature. Without this understanding it is impossible to develop an objective perception of the real prospects of modern transformations. It is also important because it should prevent the vulgar understanding of the process of natural development of civil society.

One could argue that the only correct, unambiguous understanding of the phenomenon of 'civil society' does not exist. It complicates the study and characterization of this term. But, at the same time, one should try to find the most balanced, understandable and reliable formula that will enable us to characterize objectively this complex and multi-faceted phenomenon.

A prerequisite of correct understanding of civil society is understanding of it as a particular cultural and historical stage of civilization development, which is characterized by the dominance of self-organized and self-governing institutions in the process of their interaction with the state.

A clear understanding of the nature of civil society and understanding of the historical conditions of its development should help to draw more accurately the main directions of possible steps from the state and the public.

The true position of the civil society calls for immediate and radical changes of the role of the modern state, of raising the effectiveness of the trade union movement and of the party system modernization. At the same time, the main direction of reforming involves overcoming a complete state control over the activities of civil society institutions and qualitative update of «civil elite».

Key words: *civil rights; civil society; trade unions; trade union movement; the party; government; self-organization; social dialogue.*

Рецензенти: *Наумкіна С. М.*, д-р. політ. наук, професор,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, м. Одеса;
Шевчук О. В., д-р. політ. наук, професор,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв;

©Іванов М. С., 2016

Дата надходження статті до редколегії 23.03.2016 р.